

Corsendonk[®] bier

Pater

Zacht en donker.

Agnus

Pittig en blond.

CORSENDONCA

Trimestrieel tijdschrift
14de jaargang
Nr. 2 juni 1997
ISSN 0779-5785

V.u.: Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

St. Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© CORSENDONCA : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "Uit Corsendonca" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Omslagillustratie : Flor Van Beek ° 05/10/1906 + 14/01/1994. Was meer dan 30 jaar hoofdman van de Oud-Turnhoutse "St- Sebastiaansgilde" (1948 - 1988) en daarna ere hoofdman tot aan zijn dood in 1994.

CORSENDONCA

Voorwoord

De laatste weken voor de zomerse vakantieperiode tikken langzaam aan weg. De korte rustpauze biedt weer voor velen de mogelijkheid om terug goed op adem te komen. En dat is voor onze heemkundekring niet anders. Immers, achter de schermen is er aardig wat werk verzet. Zo wordt er ijverig gewerkt aan een kleine fototentoonstelling bij de feestelijke opening van het heringericht Oud-Turnhouts dorpsplein op zondag 29 juni e.k. Er zal heel wat merkwaardig kaartmateriaal te zien zijn, evenals een resem foto's uit de oude doos.

"Oud-Turnhout en zijn verleden - deel 4" krijgt meer en meer vaste vorm. Het belooft in ieder geval een kijkstuk te worden waarin "actuele" thema's aangevuld worden met een reeks boeiende artikels uit een verder verleden. Alle details over dit boek zullen zeker te vinden zijn in ons volgend tijdschrift.

Tijdens de zomermaanden wordt er ook gewerkt aan een herziening van onze v.z.w.-statuten. Sedert onze oprichting in 1980 is er heel wat gewijzigd, en het is goed om af en toe de basisafspraken binnen onze vereniging aan te passen aan de nieuwe eisen van de tijd. Dat hierin alle leden van onze kring hun zegje mogen hebben, spreekt natuurlijk voor zich. Wij hebben nog geen behoefte aan een "nieuwe politieke cultuur"! Tijdens het najaar zal hierover meer nieuws volgen.

Maar "Corsendonca" is een vereniging die niet alleen nu met het verleden bezig is, maar ook een kring die oog heeft voor de laatste nieuwe technologische toepassingen. Zo wordt er momenteel gewerkt aan een website op internet. Dit moet toelaten om "Corsendonca" ook buiten onze regio toegankelijker te laten worden. De tijd blijft voor onze heemkundekring niet stilstaan!

Wim van Hout

Cursus genealogie voor beginners

Dit najaar organiseert "Corsendonca" in samenwerking met de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (V.V.F.) afdeling Kempen een cursus genealogie voor beginners.

Het volgende programma werd hiervoor uitgewerkt:

1. Op woensdag 17 september 1997 vertelt André Sannen over "Hoe beginnen we eraan?";
2. Op woensdag 24 september 1997 handelt Wim van Hout over de "Burgerlijke Stand en parochieregisters";
3. Op woensdag 1 oktober 1997 spreekt Eugeen van Autenboer over "Andere genealogische bronnen";
4. Op woensdag 15 oktober 1997 behandelt Eugeen van Autenboer het "Oud Schrift";
5. En op woensdag 22 oktober 1997 bespreekt Paul Laurysen de "Moderne technologie en genealogie".

Deze lessenreeks zal doorgaan in de Heischuur te Oosthoven, telkens om 20 u. Het is ideaal geschikt voor mensen die met genealogie willen starten of hun kennis willen opfrissen.

Deelnemen kan door het storten van 900 BEF op rekening nummer 001-1085134-71 t.n.v. Corsendonca, Dorp 31 te 2360 Oud-Turnhout met de vermelding "**Cursus genealogie**". Alle deelnemers krijgen een syllabus.

Wim van Hout

Fotozoektocht

In samenwerking met de V.V.V., heemkundekring Corsendonca en het Comité Samen Oud-Turnhout Maken, hebben de K.W.B.-afdelingen van Oud-Turnhout en Oosthoven ook dit jaar weer een fotozoektocht voorbereid. Zoals de traditie het wil, werd er weer een mooi traject uitgestippeld waardoor de deelnemers kunnen fietsen langs de mooiste plekjes van onze gemeente.

Vanaf half juni zijn de formulieren te verkrijgen op het gemeentehuis, in het gemeenschapscentrum "De Heischuur" (tijdens de kantooruren) en bij de Oud-Turnhoutse bakkers.

De antwoordformulieren kunnen (best onder een gesloten omslag) uiterlijk tot 31 augustus 17.00 u bezorgd worden op het gemeentehuis of in de Heischuur.

Maar uiteindelijk is deelnemen en het amusement belangrijker dan winnen!

Ook dit jaar is de opbrengst weer bestemd voor een goed doel.

De gemeenteraad 100 jaar geleden

De gemeenteraad van Oud-Turnhout vraagt in zitting van **23 april 1897** aan de provincie om tijdens de werken aan de Aa een brug over de rivier te bouwen in de nabijheid van de Sint-Bavokerk. De brug zou 9 m. lang en 3 m. breed moeten worden. In dezelfde zitting worden de plannen voor de aanleg van de weg vanaf de St.-Bavokerk naar de Draaiboom definitief goedgekeurd. Er was immers na de voorlopige goedkeuring op 9 maart geen verzet aangetekend.

Van de gemeenteraadszitting van **18 mei 1897** vinden we slechts een zeer kort verslag. Na goedkeuring van de akte van veiling van turf wordt de bespreking van de overname van de meubelen, die zich op het gemeentehuis bevinden maar eigendom zijn van de secretaris, verdaagd. Nadien verlaat de secretaris de zitting omdat een brief van de gouverneur over zijn persoon ter sprake komt.

Op **28 mei 1897** keurt de raad de toewijzing van de aanleg van de Vondelbrug over de Aa aan de laagstbiedende goed. De heer Felix Van Reusel krijgt de werken uit te voeren voor de som van 1376,14 fr.

Nadat Meerhout, Mol, Dessel en Retie dit reeds hadden gedaan, vraagt de gemeenteraad van Oud-Turnhout op **26 juni 1897** de onmiddellijke aanleg van de vertakking van de buurtspoorweg Eindhout-Zichem, als verlenging van de lijn Turnhout-Meerhout. Terzelfde tijd verzet de gemeenteraad zich tegen de aanleg van de parallelle lijn Oosterlo-Geel-Turnhout. Deze tramlijn zou immers een concurrentie betekenen voor de hogergenoemde lijn.

Hugo Miguet

Ook Schuurhoven kende zijn Spaanse furie.

Kleine stukjes plaatselijke geschiedenis worden dikwijls bij toeval teruggevonden. Verklaringen en attestaties, niet zelden toevallig bewaard, verdwalen soms ergens als liassen of losse documenten in een toevallig klasement tot iemand het bundel doorneemt. Iets gelijkaardigs vonden we terug in een doos onder het etiket "Oosthoven-Schuurhoven" bewaard op het Turnhoutse stadsarchief.

Wat volgt is de neerslag van getuigenissen afgelegd en opgetekend voor de Turnhoutse Schepenen Jeronymus Verscheps en Jeroen Veckens.

Datum : 20 januari van het jaar 1595. Het betreft het afbranden van 5 (boeren)steden, soms met schuur en/of bijgebouwen. Eén maal is er sprake van Schuurhoven, verder spreken de getuigen van "binnen de dorpe van outturenhout".

Het bundeltje met de getuigenissen bestaat uit 4 bladen handgeschept en ongesneden papier, dubbelgevouwen formaat ± 48 x 29 cm.

Een tijdsbeeld :

In 1555 had Karel V zijn bewind over Spanje en de Nederlanden overgedragen aan zijn zoon Philips II een, naar algemeen wordt aangenomen, wat wereldvreemde figuur die vanuit zijn Spaanse residenties als een absoluut vorst regeerde. Hoofdzakelijk omringd en bijgestaan door Spaanse raadgevers en medewerkers had hij weinig interesse voor die Nederlanden, dit tot groeiend ongenoegen van de plaatselijke adel. De politieke tegenstellingen en de kritieke financiële omstandigheden leidden tot een overhand toenemende spanning. Daarnaast was er

het verval en de afbouw van het katholieke geloof en een toenemende aanhang van het calvinisme, wat explodeerde met de beeldenstorm. Philips II besloot orde op zaken te stellen!

Langs moeders kant was hij de achterkleinzoon van Ferdinand II van Aragon en Isabella van Castilië, de "Katholieke koningen", zoals ze werden genoemd. Zij immers hadden het gemaakt de Mooren uit Spanje te verdrijven.

Voor Philips II waren zij het stichtend voorbeeld, dus meende de koning ook de Nederlanden te moeten zuiveren van de woekerende ketterij en de landen te vrijwaren van alles wat de Roomse kerk schaadde. Het werd een uitzichtloze confrontatie die 80 jaar ging aanslepen en onze Kempen meesleurde naar de diepste ellende in haar geschiedenis.

Bij de jaarwisseling 1595-'96, tijd waarin ons verhaal zich situeert, is de 80-jarige Oorlog in zijn 27ste jaar. Door het ontbreken van enige frontlijn, toen een nog ongekende vorm van oorlogvoeren, konden uitgestrekte gebieden gezien worden als een soort niemandsland. Daar lag het land open en onbeschermd voor plunderende huurlingen op zoek naar voedsel en buit, wat daaronder ook mag worden verstaan. Turnhout, een open stad, en met haar de wijde omgeving was als een "niemandsland" dat onbeschermd open lag voor stroperijen. Wisselend trokken Spaanse en Staatse krijgsbenden rovend rond op zoek naar buit en voordeel. Het waren allen huurlingen, avonturiers van de meest onwaarschijnlijke nationaliteiten, een conglomeraat van "uitvaagsel". Meestendeels zonder geld, want als er tijdelijke "vredesbestanden" liepen, werden ze door hun oversten niet betaald. Er zal in die dagen overigens niet te veel te koop zijn geweest. Handel en nijverheid waren zo goed als onbestaande en vele dorpen waren bovendien deels ontvolkt.

Huurlingen werden meest geronseld in arme, agrarische en/of

economisch achtergebleven gebieden waar het voortbestaan meer was dan alleen die dagelijkse strijd. Van de manier waarop een compagnie huurlingen werd samengesteld is ook binnen Turnhout een frappant voorbeeld bewaard gebleven.

Huurlingenleiders waren dikwijls edelen van lagere rang die, wanneer ze geen aanspraak konden maken op enig vaderlijk erfdeel, op hun manier trachtten fortuin te maken. Een voorbeeld daarvan was Jonker Rynier Guillium van Cluyssen, heer van Dommelen, Colonel, etc.; neef van Margareta van Cluyssen de weduwe van Peter Keersmaekers die drossaard was van Ekeren. De weduwe Keersmaekers bewoonde te Turnhout het "Huys metten Thoren", het tegenwoordige Taxandria museum. Jonker Rynier had het inzicht zich verdienstelijk te maken aan Spaanse kant. Om dit te bereiken wilde hij overgaan tot het samenstellen van een "Tercio", een uit 77 soldaten bestaand infanterieregiment. De Spaanse Koning vroeg hem daarvoor een bedrag van 1600 gulden over te maken aan de rekenkamer; een som waarvoor zijn tante Margareta borg stond met een deel van haar onroerend goed. Het geld blijkt echter niet volledig te zijn toegekomen, het regiment Walen echter wel, als gevolg waarvan in oktober 1658 Ryniers tante een rekening van 660 escudos kreeg aangeboden. De tante voldeed eens te meer de rekening. Van hoe het de jonge edelman en zijn Tercio verging, vonden we verder niets terug.

Enkele van dergelijke benden passeerden langs Schuurhoven en lieten er de littekens van hun verblijf. De benadeelden waren :

1. - De Wwe Mijs. Voor haar getuigen Geert Sibs, ± 36 jaar ; Niclaes Leemans, ± 47 jaar en Jeronymus Vekens, ± 45 jaar.
2. - Jacob Thys. Voor hem getuigen eveneens : Niclaes Leemans, Geert Sibs en Geert Hostmans, ± 36 jaar.

3. - Willem Perkmans. Voor hem getuigen Pauwels Coppens, ± 38 jaar en Peter Theeuws, ± 52 jaar.
4. - Jan Cleymans. Voor hem getuigen Geert Vueghs, ± 77 jaar en Frans Merttens, ± 28 jaar.
5. - Mattheus Verhagen. Voor hem getuigen Geert Jacobs, ± 36 jaar, Hendrick Huybrechts, ± 45 jaar en Niclaes Hanen, ± 50 jaar.

De betrokken "soldaten" waren ingedeeld bij de regimenten van Conte de Solvé. Als compagnie oversten werden genoemd

1. - Kapitein Barbier.
2. - Kapitein Coenrardijn.
3. - Kapitein Das.
4. - Kapitein Sellees.
5. - Kapitein Don Juan de Cordua.

De nummering komt overeen met de hierboven genoemde feiten.

Elke getuigenverklaring werd opgetekend na het afleggen van de eed. Geen van de getuigen was in tegenspraak waar het de kern van de zaak betrof. Tegenspraak was er voor wat, per geval, het aantal brandhaarden aanging. Men getuigde van twee tot vier, Coppens sprak van 5 of 6.

Geen van de getuigen gewaagde van brandstichting, men hield het bij onvoorzichtigheid, "het qualyck gade slaen van de vuren" ofwel : "het vier was door de soldaten qualyck bewaert". Slechts tweemaal is er een precieze datum in de attestatie opgenomen. Bij Thys brandde het "op jaerdagh des avonts 1595" (Nieuwjaarsdag). Bij Mattheus Verhagen op 29 december 1594.

De gebeurtenissen :

Feit 1 : Op de hoeve van Lijsken Mijs was vuur gemaakt in een klein stalleken "offte schaepskooye" waar stro en turf lag opgeslagen. Geert Sibs zegde het vuur zelf gedoofd te hebben, samen met Hans van de Cloot en Jeronymus Vekens. Niettegenstaande is het stalleken en de hoeve de volgende dag afgebrand. Getuige Nicolaes Leemans zag hoe soldaten in de schaapskooi vuur stookten. De hoeve brandde later zonder dat iemand erbij kon komen. Getuige Jeronymus Vekens zegt dat Hans van de Cloot tot bij hem kwam met de vraag Kapitein Barbier te verzoeken de vuren te laten doven. Hij zag 3 of 4 brandhaarden. Na het doven ervan hadden enkele soldaten vuren aangelegd tussen het stalleken en de hoeve.

Feit 2 : Het huis van Jacob Thys "tot outturnhout" was 's avonds op "jaerdagh" bezet. Nicolaes Leemans zag alleen hoe de soldaten van Coenrardyn drie of vier vuren hadden gestookt en dat het ganse huis met de inboedel is afgebrand. Geert Sibs had gezien hoe de soldaten vuur maakten in de stal en het huis. Zowel huis als schuur zijn afgebrand. Geert Horstman getuigde hoe hij zag dat soldaten diverse vuren aanleggen, zowel in de stallen als in het huis. In de schuur ging het graan verloren. Hij zag hoe de manschappen toekeken bij de brand.

Feit 3 : Ook de eigendommen van Willem Perkmans gingen op 1 januari in vlammen op. Peter Thys zag 2 of 3 vuurhaarden. Hij maakte de soldaten opmerkzaam op het gevaar, maar hij werd met stenen verjaagd. Pauwels Coppens liet optekenen dat de soldaten logeerden in het huis van Perkmans in Schuurhoven. Er waren 5 of 6 vuurhaarden ontstoken, in huis, de stal en de schuur. Alles brandde tot de grond. Alle graan ging verloren.

Feit 4 : Geert Vueghs, wist dat op het goed van Jan Cleymans soldaten waren gelogeed en toen die vertrokken, kwam daar kapitein Sellees met zijn volk. Het huis "vol met coren" was omtrent 6 uur helemaal afgebrand. Frans Merttens had kennis van hetzelfde voorval. Hij ook zag de soldaten gaan en komen. Diezelfde dag 's avonds rond 5 of 6 uur woedde de brand.

Feit 5 : Geert Jacobs zegde alleen te weten dat in het huis van Mattheus Verhagen soldaten waren gelogeed. De donderdagnacht, zijnde 29 december 1594, hebben de burenen hem opgeroepen. Hij zag hoe het huis brandde zonder te weten op welke manier het vuur was ontstaan. Henrick Huybrechts zag de soldaten bij het verlaten huis aankomen. Hij zegt de soldaten te zijn gaan "opkloppen", anders waren zij in de brand gebleven. Daarna is hij burenen gaan oproepen om de brand te blussen. Tot slot was er Nicolaas Hanen. Deze was door soldaten die bij hem logeerden, gewekt. Hij zag het huis branden, zonder verdere kennis van zaken.

De gebeurtenis zoals hier verteld is slechts één summier voorbeeldje uit een lange lijst van ellende en verdriet waarvan, gedurende de 80-jarige Oorlog, geen Kempisch gespaard is gebleven.

Adolf Verdegem.

Schitterende Gildefeesten te Oud-Turnhout.

Ruim veertig gilden uit binnen- en buitenland aanwezig.

Zondag hadden te Oud-Turnhout de gildefeesten van het jaar plaats. Oud-Turnhout St.-Sebastiaan was inderdaad aangewezen om het jaarlijks gildefeest te organiseren naar aanleiding van het 300-jarig bestaan.

's Morgens had te 10 u. in de parochiale kerk van St.-Bavo te Oud-Turnhout een plechtige H. Mis plaats door Z. E. H. Wijnants, pastoor, bijgestaan door E. H. Hannes, onderpastoor, en E. P. Daniëls scheutist met verlof.

Z. E. H. Pastoor hield te dezer gelegenheid een aangepast sermoeën en onderstreepte de waarde van het gildeleven dat oude kristelijke tradities wil in eer houden.

Ondertussen stroomden de gildebreders en gildezusters uit alle delen van de Kempen en uit Nederland naar Oud-Turnhout, en inmiddels was een ijverige jury bezig de verschillende ingebrachte stukken te keuren. Het waren Z. E. H. Kan. Noyen o.p., mevr. Van Nielschuren - Maes, Dr van Autenboer en Dr. Van den Eeckhout die zich met ijver en zorg inspanden om al het mooie dat de gilden hadden aangebracht te keuren en te klasseren. Hierover zou laat in de avond verslag worden uitgebracht en gevolgd door de prijsuitreiking.

Zo werd het stilaan middag en met stromen kwamen de deelnemende gilde toe. Rond 13.45 u. werd de hoge gilderaad en een afvaardiging van de verschillende gilden bestaande uit de hoofdmannen, ten gemeentehuis ontvangen. Het was burgemeester Van Loon, pastoor Wijnants en andere overheden die de hoge gildenraad ontvingen, bestaande uit dhrn. Van Ostaeyen, De Vos, e.a.

Optocht van de Oud-Turnhoutse "Sint-Sebastiaansgilde" ter hoogte van de steenweg op Mol, tijdens de Gildefeesten in 1959. Dergelijke folklorische tafereelen ziet men helaas niet veel meer.

De burgemeester heette allen welkom en bijzonder de afgevaardigden van de Nederlandse gilden. Hij huldigde de leiding van de feestvierende St.-Sebastiaansgilde die met zoveel ijver deze heuglijke feesten heeft voorbereid. Hij was gelukkig dat de raad haar geldelijke steun niet had onthouden en 20.000 fr. had uitgetrokken op de begroting om deze plechtigheid mogelijk te maken. Hij wenste het feestverloop het beste toe en dronk op het heil van de 300-jarige St.-Sebastiaan.

Vervolgens nam Leo Op de Beeck het woord om op humoristische en kernachtige wijze het leven der gildebroeders van Oud-Turnhout te schetsen. Meester Op de Beeck sprak dan in naam van het bestuur de dank uit aan gemeentebestuur, hoge gilde-raad, en keurraad en de muziekmaatschappijen, die deze feestelijkheden hielpen opluisteren.

Het was dhr. vrederechter Van Ostayen die een dankwoord richtte tot het gemeentebestuur voor de gulle ontvangst. Hij onderstreepte het schoon gebaar van de financiële steun en meende dat zulks de gilden toeliet te blijven leven.

Hierop trok de stoet, waaraan ruim 40 gilden deelnamen uit de Kempen en verschillende uit Nederland, door het dorp. Terwijl duizenden kijkers langs de omgang stonden opgesteld, speelden drie muziekmaatschappijen hun vrolijke marsjen. Spijt de drukkende hitte stapten de gildebroeders en -zusters met gezwinde pas voorbij. Het is merkwaardig vast te stellen dat er de laatste jaren heelwat vooruitgang is gemaakt voor wat orde en stiptheid betreft in de gilde-ommegangen. Laten wij het ook voor Oud-Turnhout gerust beweren : het was een prachtstoet, niet enkel door zijn veelkleurigheid en mooie groepen, door de vele bebreukte deelnemers, vlaggen en wimpels, beelden en zo meer, ook de orde en eenheid kenmerkten deze schone gang. Na de stoet trokken de gilden naar het voetbalveld van Oud-

Turnhout waar gans de namiddag en de vooravond de prijskampen plaats hadden. Ook deze prijskampen met oude gildedansen, trommels, roffels, enz., hadden veel bekijks en werden door een overgrote massa gevolgd.

Het was een schitterend oud-Kempisch vertoon waaraan de hoge gilderaad weer kleur en leven heeft gegeven. Oud-Turnhout leverde het onbetwistbaar bewijs. Moge de aloude St.-Sebastiaan het minstens 300 jaar volhouden!

Gazet van Antwerpen 8-6-1958

Als de Gilde vierde en het Nijzeken zong.

Ongetwijfeld zullen er in het 300-jarige bestaan van onze Oud-Turnhoutse Sint-Sebastiaansgilde, wel heel wat personen geweest zijn die op een of andere manier in de kijker gelopen hebben, zodat er jaren na hun dood nog over hen gesproken werd bij de gelegenheden waar zij in uitgeblonken hebben.

Zo een van hen was Jefke Nijs (¹), de tamboer van de Sint-Sebastiaansgilde rond de eeuwisseling. De tamboer was een van de spilfiguren in die tijd wanneer de Gilde er op uit trok, niet alleen wanneer de Gilde door het dorp trok, maar ook een zéér belangrijk man bij de teerfeesten, die in Oud-Turnhout zo rond 20 januari gevierd worden.

Leo Op de Beeck, de "meester" zoals de meeste Oud-Turnhoutenaren hem kenden, heeft het als volgt samengevat:

Ze zijn weer aan het teren nu, onze aloude boerengilde, die van Sint-Joris en Sint-Sebastiaan. En weet het maar, zij hebben er

¹ Nys Jef (°Veerle 05.09.1859 Oud-Turnhout 29.07.1941). was meer dan 65 jaar tamboer van de Sint-Sebastiaansgilde te Oud-Turnhout.

verstand van. Bij ons duurt dat teren twee volle dagen, van in de voormiddag tot laat in de avond. En dan komt er gewoonlijk nog een dag bij omdat zij het niet allemaal hebben uit- en opgekregen. Wij gunnen het hun van harte, dit schoon plezier, en zij moeten er maar hun best voor doen om hun "guld" nog lang in leven en in ere te houden. Omdat het een schoon gebruik is, dat uit een heel oude tijd voortkomt, en omdat er een brok historie aan vastzit van hun dorp, van het gewest en soms wel van het hele land.

Zij teren weer, en nu kunnen wij niet anders of wij moeten aan het Nijzeken denken, die in de tijd de tamboer was van de Oud-Turnhoutse Sint-Sebastiaansgilde. Lijk het Nijzeken trommelen kon, en zingen daarbij, daar waren er niet veel die het hem nadeden. Zij kwamen van ver naar hem luisteren en hij werd dikwijls genoeg door andere gilden "in leen" gevraagd.

Wij zien hem nog stappen, met kiel en faaske en rode halsdoek, en met de broekspijpen in zijn bottekens, aan de kop van de Gildestoet als die van de kerk kwam. En trommelen dat het Nijzeken deed!

Rom-rom-rom,
de toren van Poppel is krom!
En w'eten soep,
en w'eten soep,
en w'eten soep met bollekens!
Rom-Rom-Rom,
de toren van Poppel is krom!

Zo gingen ze door en door naar het Gildekokaal, en later op de dag naar hier of daar een Gildebroer die moest uitgehaald worden. Maar in de avond pas, na het veel en lekker eten, en als het vat was aangestoken, kwam Nijzekens grote uur. Dan was

hij de man, de leider en de baas van het hele spel. Dan stond hij hoog boven de anderen uit en roffelde en zong "*het lieken van de guld*". En daarop danste de gilde de quadril, Jan Smet en Mieke Stout, het hele dansrepertorium, in één keer af. Op de woorden van het "*lieken*" werden de figuren uitgevoerd en op "*den tralder*" werd er rondgezwierd.

En als het "*lieken*" uit was, werd er gedronken en uitgeblazen, om dan weer helemaal opnieuw te beginnen.

En zo zong ons Nijzeken:

En als 't altijd zondagavond was,
en kermis in de week,
als eten en drinken een ambacht was,
ik werkte geene steek.
Tralderaldera! Tralderaldera! (bis)

En als den boer geen beest en was,
dan zou hij geen spek verkopen,
steekt hem dan nen turf in zijn gat,
en laat hem dan maar lopen!

En moeder, staat mijn kapken goed
want mijn lief zal 't avond komen,
komt mijn lief dan 't avond niet,
dan schaar ik het mijn armen niet.

t Was velen beter dat ge botermelk dronkt,
en dan zou-de gij zo zat niet lopen,
maar in de plaats van kwak
pakt dan een borrelteje cognac.

En viva Mie van 't Smetje,
met hare creolin,
geen hemdeken aan heur getje,
maar zilveren bellekens in.

En wat dunkt u daarvan,
en wat dunkt u daarvan,
van zo een kaal madam? (bis)

En hoe krijgen wij het op,
hoe krijgen wij het op,
het geld van onzen ouwe? (bis)

En Mie Katoen kom merrege noen,
en we zullen een pintje drinken.
En Mie Katoen, kom merrege noen,
en we zullen een pintje doen

En de roeter, hij is gaan vliegen,
rapidement, 't is kermis, ja.
En ze weent altijd, en ze weent altijd,
zij is hare roeter kwijt.

En in den boer zijnen hof
zullen wij pekens plukken,
als er geen en staan
zullen wij henen gaan.
Zijn we nog wijd van Turnhout kermis,
zijn we nog wijd van Turnhout kermis af? (bis)

Jos Boogers (links) huidig hoofdman van de Oud-Turnhoutse "Sint-Sebastiaansgilde", hier samen met zijn voorganger en erehoofdman Flor van Beek.

En ze zijden en ze rijden,
en dat is plezant,
zo zijden zij op ne platte wagen.
Rijden, rijden, en dat is plezant,
zo rijden wij per vigilant.

Jan Smet, Jan Smet,
en hij ziet zijn Mina geren,
Jan Smet, Jan Smet,
en hij slaapt er bij in 't bed.

En vivan Mieke Stout,
't ligt met zijn gatje in 't zout,
en Mieke kocht een kinneken
en 't was te laat berouwd.

Maar stoppen dat kan niet baten,
het is zo waar aan 't schot,
ge moet van mijn huis niet praten,
't is maar een varkenskot.

En mijn zuster die heeft ne kwaaiie vinger,
niks eraan, zo gedaan. (bis)

Laat ons een pintje drinken
op ons Belgenland,
laat ons een pintje klinken
op ons Belgenland.
Laat ons een pintje drinken
op ons dierbaar Belgenland!

Zo zong hij, ons Nijzeken. Hij werd het nooit moe en hij hield het de hele avond vol, al liep er de zever van over zijn kin.

Het Nijzeken is er al lang niet meer. Ik mocht in de tijd een van zijn beste vrienden zijn en helemaal alleen voor mij heeft hij toen "*het lieken van de guld*" gezongen, wel tien keren opnieuw, tot ik het helemaal had opgeschreven. Want zelf kon hij dat niet.

Hij was een goede en plezante mens. Die van de "*guld*" bewaren zijn trommel en God hebbe zijn ziel...

Voor een volledige beschrijving en overzicht van het Oud-Turnhoutse gildeleven, verwijzen we u graag naar het werk van Dr Eugeen van Autenboer "De Gulden van Sint-Antonius en Sint-Sebastiaan". Dr van Autenboer, historicus en Opperhoofman der Hoge Gilderaad der Kempen, heeft in dit werk het gildeleven van de twee Oud-Turnhoutse gilden namelijk de Sint-Antoniusgilde van Oosthoven en de Sint-Sebastiaansgilde van Oud-Turnhout-Centrum van in het grijze verleden tot heden weergegeven. Het boek dat met medewerking van Corsendonca tot stand is gekomen en ruim 220 bladzijden telt, is niet alleen voorzien van talrijke foto's uit het Oud-Turnhoutse gildeleven, maar ook met alfabetische lijsten van de gildeleden, hoofdmannen, vendeliers, dekens en koningen. Dit boek is te verkrijgen bij de Heemkundekring Corsendonca.

Roger Van Mierlo.

Oud -Turnhout ten tijden van mijn jeugdjaren deel II

Ik heb het nu al gehad (Zie Corsendonca nr 4. 1996) hoe wij vroeger woonden, hoe men boerden, wat met at, maar hoe werden wij gekleed, hoe was ons geloof, en hoe amuseerde wij ons?

Kleding.

Als pasgeborene werden wij allen in een bussel gebonden. (Een flanellen doek, die reikte van de teentjes tot onder de schouder-tjes van het kindje. Pampers en dergelijke bestonden toen nog niet, dat is veel later gekomen. Men kon goed zien waar er een kindje geboren was. Wanneer de vrouw de was buiten te droge hing, hing de wasdraad vol met kleine spulletjes, zoals hemdjes, navelbantjes en tientallen doeken.) Na zo 'n drie à vier maanden kregen wij een kleedje aan. De jongens zowel als de meisjes. Dan was het ook het moment om naar de fotograaf te trekken, om de kleine met een foto voor het nageslacht te vereeuwigen, bijna iedereen van mijn ouderdom heeft op een schapenvacht gelegen of gezeten, hetzij lachende of schreeuwende, om de allereerste foto te laten nemen.

Wanneer wij naar de papschool gingen (de kleuterschool) kregen de jongens hun eerste broekje aan, (de meisjes hielden het bij een kleedje.) Die broekjes noemde men een valbroek. (Het gat van de broek werd uitgesneden en met knopen boven aan vastgemaakt, dat was gemakkelijk wanneer de kleine naar het toilet moest.)

Klederdracht kort na wereldoorlog I

Dat was ook de tijd dat wij voor het eerst naar de haarkapper werden gesleurd en werden onze krullen afgeknipt en kregen wij ne jongenskop.

Met de plechtige communie werd er naar de kleermaker gegaan om onze eerste lange broek te laten meten, dit was dan een flodderbroek. Dat kostuum kwam alleen 's zondags of met de feestdagen uit de kast, het was ons zondags kostuum. In de week waren het steeds korte broeken maar dan niet meer met een val. Deze werden dikwijls gemaakt uit een iet wat versleten broek van de vaders. Wanneer het gat van de broek wat dun werd, werd er een lap opgezet. (Ge ziet, er werd niets weggesmeten) De meisjes droegen gewoonlijk een kleedje en een voorschootje daarover, om het kleedje proper te houden. (Wij jongens droegen daar voor kieltjes.) Om hun benen te bedekken droegen zij lange gebreide kousen, die werden opgehouden door jarretelles die vastgemaakt waren aan een korset (keurslijfje.) Wanneer zij hun plechtige communie deden, kregen zij een mooi lang wit kleed met franjes en sluier, sommige meisjes werden werkelijk uitgedorst als bruid. Na hun plechtige communie liepen zij iet wat modieuzer gekleed.

De vrouwen liepen gewoonlijk in 't zwart gekleed, met een lengte tot juist boven de enkels, lingerie was zeer beperkt. B.H.'s waren er reeds maar waren voor de rijke lui. Hun onderbroeken waren twee pijpen tot aan de knieën, boven aaneen genaaid en in 't midden open. (Men noemde dat snelzijkers.) Iedereen droeg een hoed. De mannen nen bolhoed of ne voorhoed, in de zomer ne strooien hoed. De gewone arbeider en boer, droegen klakken. Bij de vrouwen was daar meer variatie in, die hoeden werden versierd met allerhande snuisterijen, van nagemaakte kersen tot fazantenveren enz. Wanneer men naar de kerk ging, moet elke vrouw een hoed op hebben anders mocht men niet

binnen, doch de mannen mochten hun klak of hoed niet ophouden. De twee geslachten waren in de kerk strikt gescheiden, de mannen rechts en de vrouwen links, zeker niet ondereen. Daar is eerst na de oorlog een omzwaai in gekomen, de kerk werd toleranter, nu wordt daar niet meer naar gekeken, iedereen hoe licht gekleed ook is welkom. Toch zijn er nog vrouwen (oudere) die naar de kerk gaan met een hoed of sjaaltje op. Wanneer er een afsterven in de familie was, liepen de naastbijzijde familie 6 maanden volledig in 't zwart, daarna nog zes maanden grijs. (Men noemden dat volle en halve rouw.) De vrouwen droegen hoeden met een grote zwarte sluier die zij voor hun gezicht droegen, met de begrafenis. En of er hoedemakers waren, men noemde dat modisten. De beschrijving van de kledij was in de periode van voor de oorlog en voor oudere mensen. De jonge meisjes liepen er wel wat modieuzer bij gekleed. Maar men was toen al oud wanneer men de vijftig was gepasseerd.

In de steden, zoals Turnhout, maar een goeie twee kilometers van ons dorp, waren de mensen heel wat moderner gekleed, men kon destijds goed zien aan de kleding wie van den buiten was en wie van 't stad.

Ons geloof.

Zoals algemeen geweten, speelde de Kerk een zéér belangrijke rol in onze opvoeding, toch zeker op den buiten. Zeker 95% van de dorpingen gingen 's Zondags naar de mis. Er waren drie missen, twee gelezen en de hoogmis. 's Namiddags had men dan nog het lof. Tijdens de drie missen zat de kerk stampvol. In het lof was minder volk. Uitgenomen met een geboden feestdag, zeker met Allerheiligen dan moest men er vroeg bij zijn of men had geen plaats meer en stonden de gelovigen in het

portaal te drummen. Het lof met Allerheiligen duurde twee uur, daarom noemde met het "het lang lof". Op een gewone zondag was men er met een twintig minuten vanaf. De hoogmis duurde ook één uur en werd opgeluisterd door het zangkoor en orgelmuziek. Met de feestdagen werden er missen gezongen in twee tot drie stemmen en werd de priester aan het altaar, bijgestaan door een diaken en subdiaken, (toekomstige priesters) alle drie in groot ornaat, kazuifels met gouddraad geborduurd, omringd door meerdere misdienaars ook in 't lang gekleed, in roden rok met wit koorhemd. De koorluchters werden dan aangestoken, kaarsen werden bijgezet in mooie zilveren en of gouden kandelaars. Kortom het koor baadde in een zee van licht, drie misdienaars zwaaiden met wierookvaten waardoor door de ganse kerk een hemelse geur van wierook hing, dit alles ter ere van Gods glorie. (Het zangerskoor was alom gekend, en menig gelovige uit de omtrek kwam met die hoogdagen de misviering bijwonen.)

De volledige mis werd in het Latijn gezongen. In 't lof zong men lofliederen. Deze werden door de aanwezigen meegezongen.

Veel gelovigen gingen naar een vroegmis en de hoogmis. Tijdens de vroegmissen werd er te communie gegaan. Om de communie te mogen ontvangen, mocht men na twaalf uur 's nachts niet meer gegeten of gedronken hebben. Men moets nuchter zijn en vrij van zonden, daarom gingen er velen 's zaterdags te biechten. Tijdens de hoogmis werd er ook gepreekt van op de preekstoel, deze stond vooraan links of in 't midden van de kerk. Tijdens de preek werden de toehorenden door de priester op hun plichten gewezen tegenover de kerk, om later wanneer men goed geleefd had, in het rijk Gods opgenomen te worden, want de schrik van het laatste oordeel en van vagevuur en hel werd

Sfeerbeelden van de Oud-Turnhoutse processie in de jaren '50
 Bovenste foto aan de jongensschool in de V.D. Bekenlaan.
 Onderste foto ter hoogte van de verkeerlichten in het dorp.

zeer levendig gehouden, want wie stierf met een doodzonde ging recht naar de hel, de overigen moesten eerst langs het vagevuur passeren om te boeten voor hun zonden. Deze boeten kon men afkopen door voor de afgestorven familieleden missen te laten doen. Voor deze missen moest men natuurlijk betalen. De dagelijkse missen (twee) werden steeds voor een overledene gedaan. Achter in de kerk stond er ook een offerblok, (waar men geld instak) voor de zieltjes van het vagevuur. Men kon eveneens aflaten bekomen door het prevelen van schietgebedjes. Ja, de mensen waren diepgelovig en durfden met het geloof niet spotten, heel anders dan nu.

Wat heeft men ons vroeger allemaal wijsgemaakt. De Kerk zelf heeft een omzwaai gemaakt van 100 graden, daardoor zijn er velen, ja zéér velen van mijn generatie beginnen te twijfelen, daardoor de teloorgang van het Christelijk geloof met al de gevolgen van dien.

Ik ga hier verder uitweiden over wat er zoal op een gans jaar in de kerk gebeurde. Het kan zijn dat ik enkele gebeurtenissen over sla (er waren er zoveel) maar de bijzonderste wil ik u toch toelichten.

Laat ons beginnen met Kerstmis (een geboden feestdag). Dit waren feestdagen die steeds op dezelfde datum vielen en dus ook in de week. Er zijn er vier : Kerstmis, Onze-Heer-Hemelvaart, Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart en Allerheiligen.

Met Kerstmis, de geboorte van Christus, had men in iedere kerk een stalletje versierd met een kribbe met het Kindje Jesus, Maria en Jozef, met de drie Koningen en de herders. Dan werd er een nachtmis opgedragen. (Tijdens de oorlog was dit door de bezetter niet toegelaten en werd deze om 4,30 uur gezongen.) Dit is op heden, samen met Pasen, nog het enige feest waaraan de mensen nog aan deelnemen, hetzij in de Kerk of buiten de Kerk. Deze feesten zijn fel gecommmercialiseerd van daar nog de belangstelling.

Na Kerstmis had men dan de voorbereiding, naar eigenlijk het Grootste Feest, Pasen, de verrijzenis van Christus. Dit feest werd voorafgegaan door de vasten. Men mocht dan gedurende veertig dagen geen vlees eten en dagelijks maar één volledige maaltijd nemen. Tijdens het jaar mocht men vrijdags geen vlees eten. Doch met de vasten moest men dat veertig dagen missen. Maar men kon al weer de vasten afkopen met geld in de offerblok te steken. Die werd dan speciaal achter in de kerk geplaatst. Wanneer de vasten begon (met Aswoensdag) ging iedere gelovige een kruisje halen. Dit kruisje bestond uit as gedrenkt in wat water en werd door de priester op het voorhoofd gedrukt met volgende woorden "Gij zijt van stof en as en tot stof en as zult gij wederkeren". Dit om de mensen te herinneren aan de vergankelijkheid van het leven.

De zondag voor Pasen noemde men Palmzondag. Dan vierde men de blijde intrede van Christus in Jerusalem. Met Palmzondag werd de palm gewijd die iedereen mee naar de kerk bracht, deze werd dan in huis bij het kruisbeeld opgehangen om bewaard te blijven van ellende en rampspoed.

Tijdens de vasten waren in de kerken ook de kruisbeelden bedekt met een paarse doet ten teken van rouw. Vanaf Witte Donderdag (donderdag voor Pasen werden er geen klokken meer geluid. Men maakte dan de peuters wijs dat deze naar Rome vertrokken waren om paaseieren te halen, die kwamen dan 's zaterdags terug en was het feest voor de kinderen die dan paaseieren mochten rapen. Er waren maar twee feestdagen waarin de kinderen betrokken waren : Pasen (eieren rapen) en St.- Niklaas : korfje zetten voor deze kindervriend die dan bij de brave kinderen speelgoed bracht. (Kerstmannetjes bestonden er toen nog niet.)

's Zaterdags voor Pasen wanneer de klokken terug waren, werd

er water gewijd. De mensen kwamen dan naar de kerk met flessen of kruiken om wijwater te halen. Men sprenkelde dan thuis met een gewijde palmtak het wijwater rond het huis om het te beschutten tegen de boze geesten. Op vele plaatsen werden de stallen en de velden door de boeren ook gewijd. Ieder gezin had wijwater in huis en een gewijde kaars. (Deze werd met lichtmis, feest van de Onbevleete Ontvangenis op 2 februari gewijd.)

Deze kaarsen werden gebruikt wanneer een familielid op sterven lag en de priester het Heilig Oliesel kwam toedienen. Dit was in een dorp een hele gebeurtenis en iedereen wist wanneer er iemand op sterven lag. Dan werd de pastoor geroepen. Deze kwam voorafgegaan door een misdienaar met lantaarn en bel het sacrament der stervenden toedienen. Een mooi devotelijk gebruik dat verdwenen is.

Het was ook de gewoonte om tegen Pasen een nieuw kostuum te kopen, men zou op den buiten niet gemakkelijk gedurende het jaar iemand met een nieuw pak zien rond lopen. Met Pasen moest er iedereen op zijn paasbest uitzien: proper gewassen en geschoren naar ziel en lichaam, want met Pasen ging iedereen te biechten (zelfs socialisten) om zijn Pasen te houden (te communie gaan). Ganse rijen gelovigen zaten dan aan de biechtstoelen aan te schuiven om hun zonden te belijden, innerlijk en uiterlijk moest men rein zijn. Er waren zelf boeren die hun voeten tijdens het jaar niet wassen, doch met Pasen wel.

Na Pasen had men Ons-Heer-Hemelvaart, Pinksteren en in augustus Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart. Dan had men Allerheiligen en Allerzielen, dagen dat men de doden herdacht. Elk kerkhof veranderde dan in een echt bloemenpark, meestal witte Krysanten (Allerheiligen bloemen) die door de familieleden op de graven van hun overledenen gezet werden.

Ik heb hierboven dit allemaal aangehaald om u te laten zien hoe de mensen vroeger hun geloof beleden. Hierbijgevoegd nog enige geplogenheden die door deze beleefd werden :

De kerkgang van de moeder met haar pasgeborene om haar zonden te vergeven.

Penjoekelen met Witten donderdag. (Gedurige aanbidding) Dan gingen de mensen gedurende de dag bidden in de kerk. Men bad een tientje van het rozenhoedje, men ging dan buiten, wandelde gewoonlijk rond de kerk, kwam terug binnen bad weer een tientje enz. enz. tot men de drie mysteries van de Heilige Kerk gebeden had. (De blijde, de droevige en gloriejke mysteries).

Dan had men in september de kruisdagen, gedurende 3 dagen ging men dan 's morgens in stoet met het kruis voorop door de velden om een goede oogst af te smeken.

De missieweek mag ik zeker niet vergeten. Dat was de week in oktober of november dat de bruine paters 's avonds hun donderpreken kwam houden. De kerk zat dan bomvol, en iedere gelovige zat dan met een bang hart te luisteren naar de onheilspellende dingen die over hen zouden neerdalen, indien zij hun plicht tegenover de kerk niet zouden vervullen. Wanneer er dan over het zesde gebod werd gepredikt (onkuisheid) mochten de kinderen onder de 18 jaar niet binnen, en menig koppeltje ging dan na dit lof en de preek met een klein benepen hartje naar huis, ja, die bruine paters hielden er wel de schrik in.

Oktober was ook de rozenkransmaand, dan werd er 's avonds de rozenkrans gebeden (3 maal een paternoster, 1 maal een paternoster was een rozenhoedje.) ter ere van Onze-Lieve-Vrouw, ook de maand mei was haar toegewijd, en elk kapelleke dat men tegenkwam was dan mooi versierd.

In veel gezinnen werd er 's avonds voor het slapen gaan gebe-

den. Men had daarvoor verschillende gebeden. Het avondgebed, de tien geboden, de vijf geboden van de Heilige Kerk, de aktes van geloof, hoop, liefde en berouw, de twaalf artikelen van het geloof en natuurlijk de vaderons en de weesgegroet en nog meer anderen. Deze werden ons reeds in de school aangeleerd tijdens de dagelijkse catechismusles, waarmee de meester 's morgens de lessen begon. Dan kregen wij nog tweemaal in de week Gewijde Geschiedenis en 's zaterdags werd er met de ganse school te biechten gegaan.

Het amusement.

Hoe amuseerden de mensen zich toen?

Veel vertier was er niet, van disco's of dancings was toen nog geen spraken. Men was in een vereniging. Deze zorgden er wel voor dat er steeds iets te doen was in het dorp: bonte avonden, toneel, Vlaamse kermis en natuurlijk de teerdagen bij het feest van de patroonheiligen. De twee hoogte punten van het jaar waren de kermissen. De kleine kermis, de tweede zondag van juli en de grote kermis in oktober op St.-Bavo de patroon van de parochie, dan was er ook groot vuurwerk. Dan werd er gedanst en plezier gemaakt, bijna in elke café zat er een jazz. Spel zegde men. Er werd een danstent geplaatst (naast het café van Charel van Gool, nu het Brouwershuis), met een orgel en veel spiegels, de oudere mensen noemden de tent het spiegelpaleis. Doch wie naar de tent ging kreeg de pastoor op zijn nek. Dit was voor de brave dorpsheer de poel des verderfs, alhoewel er niets speciaals gebeurde.

De kermis werd heel devotelijk ingezet met de processie, dan werden alle heiligen van hun voetstuk gehaald en het dorp rondgedragen, voorafgegaan met grote vaandels, versierd met een

beeltenis van een heiligen geborduurd in zuiver brokaat. De processie werd gewoonlijk geopend door enkele ruiters van de B.J.B. op hun ijzersterke Brabantse paarden, voor de gelegenheid speciaal geroskamd en verzorgd. Dan had men de klaroenblazers van de pompiers. Hierna waren het de groen mannekes, jongens van 7 jaar, die hun eerste communie gedaan hadden in een mooi groen kleed, daarom werden zij de groene mannekes genoemd. Dan had men de rooi mannekes, in een rood kleed, dat waren de jongens boven de 8 jaar tot 10 jaar. Daarachter ging er een klein ventje dat St.-Janneke moest voorstellen, gekleed met een schapenvel om, gevolgd door het beeld van St.-Janneke met het lammeke gedragen door jongens die hun plechtige communie gingen doen. Nadien jongens boven de 12 jaar met een roden band rond hun schouders die het kindje Jezus droegen.

Dan kwamen de meisjesgroepen. De engeltjes, meisjes die hun eerste communie gingen doen in een mooi wit lang kleed met op hun rug vastgebonden vleugels van echte vederen. De plechtige communicanten volgden in hun mooi communiciekleed (toen werd er nog speciaal aandacht besteed aan de kleding van de communicanten). Al deze groepen droegen spreuken uit het evangelie.

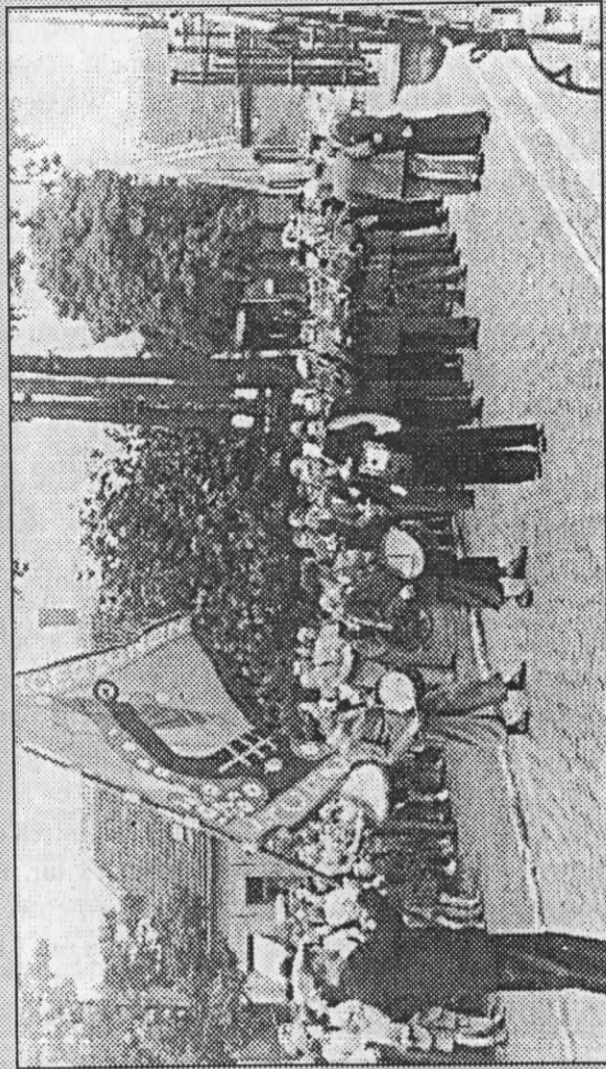
Na deze groep kwamen de dochters van Maria gevolgd door de wijze maagden. Deze droegen allen een wit kleed met blauwe sluier en droegen het beeld van Onze-Lieve-Vrouw. Tussen deze groepen in werden de heiligenbeelden gedragen en de vaandels. Dan had men het baldakijn waaronder de pastoor liep met de remonstrans, deze werd voorafgegaan door het zangkoor van 't oksaal, dat religieuze liederen zong. Rond het baldakijn ging de kerkfabriek met grote lantaarns. De processie werd besloten door de fanfare De Burgerzonen gevolgd door de vele

gelovigen die al biddend de processie volgden. Aan het gemeentehuis werd halt gehouden en werd van op de pui de zegen gegeven. Dit was werkelijk een hoogdag en menige weken vooraf werd er naar uitgekeken wie wat mocht dragen of uitbeelden; dat werd door de nonnekens beslist. Wanneer de processie gedaan was kon de kermis beginnen.

De foor, zoals de mensen zegden, duurde 3 dagen: 's zondags, 's maandags en dinsdags. 's Zondags en dinsdags op de laatste dag van de kermis, kon men over de koppen lopen, een massa volk. Dat er met die dagen een pintje getapt werd kan ik u wel verzekeren, veel cafébazen profiteerden er dan van om een lichter bier te tappen, export i.p.v. pils. Menig maal werd er een partijtje gevochten, zeker wanneer er een vreemde (die van een ander dorp) een meisje van Oud-Turnhout aan de haak wou slaan, dan zat het spel op de wagen. Het omgekeerde was ook waar, wanneer Oud-Turnhoutenaars naar Arendonk of Retiekermis trokken. Zelfs in Schoonbroek waren die van 't centrum niet welkom. Wanneer dan de vechtersbazen hun roes in de bak (cachot) uitgeslapen hadden en gekalmeerd waren mochten zijn naar huis, want 's anderendaags moest er gewerkt worden, gewoonlijk tot 's middags om daarna weer kermis te vieren.

Een kermis zonder wielerkoers bestond er niet, gewoonlijk waren dat koersen voor nieuwelingen, junioren of liefhebbers die aan de slag gingen, allemaal jongens uit de omtrek die kwamen rijden, elke renner had zijn supporters bij, en of er gesupporterd werd, nog fanatieker als voor beroepsrenners. Tot 22 uur beef de foor open, de cafés moesten om 1 uur sluiten.

Gans het dorp leefde hierin mee en in menig huishouden werden er dan ook taarten gebakken en feest gevierd. Waar is toch die tijd naartoe???

De fanfare "De Burgerzonen" is een van de vele Oud-Turnhoutse verenigingen.
Foto genomen voor het oude gemeentehuis in de jaren 50 of 60.

De mensen leefden er dan ook naar toe, en wanneer de foorwagens in het dorp arriveerden, dromde de jeugd na schooltijd samen op het plein om toch maar niets te missen bij het opslaan van de attracties. Gewoonlijk waren het dezelfde foorkramers die naar Oud-Turnhout kwamen. Narken Daelen met zijn paardjesmolen, Tistje Dalen met zijn rups, de mannen van Toontje van Schele Peer met een molen, rups of stuur (schommel) en een snoepkraam, of de Witte Dillen wanneer deze een hoger pachtgeld bood dan één van de mannen van Toontje. Dan had men nog de schietkraam van den Duim en de speelgoedkraam van mensen uit Lier; deze maakten ook frieten en smoutebollen. Botsautootjes waren er niet, dat was iets voor de kermis van Turnhout. Trouwens daar was toen geen plaats voor, want al dat kermisgedoe werd opgeslagen op het driehoekig dorpsplein. Wanneer dan de kermis voorbij was, viel alles terug in hetzelfde stramien van iedere dag. Vervelen deden zij zich niet. De mensen zochten elkander op, er werd veel met de kaarten gespeeld. Bijna iedereen was wel lid van de een of de andere maatschappij en men moest dan al wel eens naar een vergadering, die dan wel uit kon lopen. 's Zondags na de hoogmis werd er een pintje gedronken en werd er in iedere café met de kaarten gespeeld. (Bieden of Bieën) Rond één uur ging iedereen naar huis want moeder de vrouw wachtte dan met het middag eten. Op enkele uitzonderingen na, mannen die blijven plakken waren (gewoonlijk de zelfde), zag men in de namiddag geen volk in de cafés. Er werd veel met de duiven gespeeld, men had wel twee duivenlokalen in het dorp, rond het dorpsplein waren er wel zeker 15 duivenmelkers.

In de winter, werd er bij een gezellige warmte van de Leuvense stoof gebuurt, doch gewoonlijk tot 22 uur; dan ging men naar huis en kroop men onder de wol met enkele verwarmde stenen

of een stoopeke gevuld met warm water om de voeten te verwarmen, want centrale verwarming was op den buiten om zo te zeggen nog onbestaande.

's Zomers, met de zomeravonden, werden de stoelen buiten op straat gezet en werd er een flinke babbel geslagen over de gebeurtenissen van de voorbije dag. Wanneer de vrouwen gezellig aan 't keuvelen waren werd er door de mannen al eens een spelletje gespeeld, metje steek of steentje tik. Petang was toen voor ons nog iets vreemds. Er werd niet voor grof geld gespeeld, alhoewel, 10 centiemmen was in die tijd al iets.

Isidoor Mertens

Naast "Steentje tik" en "Metje steek" was "Paap gooien" ook een populair familiaal zondagnamiddagspel.

't Gommeltje

't Zit er gestamp vol in 't duivenlokaal bij den dikke Baveleer. 'n Warboel van korven en constateurs, en daartussen lopen en zitten versgeschoren mannen in hun afgewassen zaterdags kieltje. Aan een lange tafel zijn de mannen van 't bestuur bezig de duiven in te korven. 't Is er één gebabbel over rosse duivers, lichte en donkere malies, witpennen en geschelpten, één gebluf over behaalde prijzen. Opeens...

"Mor-de-djus!"

Dat is Paapkes krachtwoord. Paapke, dat taaie, koppige boerken, dat zich om 'n pruts in vuur en vlam kan jagen.

"Mor-de-djus!" klinkt lijk 'n donder en al 't rumoer valt er dadelijk bij stil.

Rood als 'n tomaat, vechtensgereed, staat Paapke voor die lange lummel van 'n Dopper. Die heeft een duif in zijn handen, 'n vinnig Witpenneken, de beste van Paapkes hok. In de eerste drachten heeft het de eerste prijs behaald. En menig evaren duivenmelker heeft Paapke verzekerd dat hij nog naam zal maken met dat Witpenneken. 't Is koningsras. 't Mag wel zijn ook, want Paapke heeft het ei, waaruit het Witpenneke geboren is, zo maar eventjes tweehonderd frank betaald. In Borgerhout was hij 't gaan halen bij de strafsten melker van de provincie.

En... 't Is om van te barsten... nu beweert die aap van 'n Dopper dat het Witpenneken 'n kromme graat heeft en dat het voor de grote drachten geen «sik toebak» waard is. Zo heeft hij 't gezegd, die Dopper.

"Mor-de-dus!" sakkert Paapke. "Een kromme graat, zeg-de! Dat de uwe maar zo recht was. Gij... ge kent niets van duiven. Lijk mijn Witpenneken, ei... zo hed-de gij nooit van uw leven een duif op uw kot gehad. Een kromme graat! Mor-de-djus-nog-toe!"

De Dopper blijft kalm.

"G'hebt u laten foppen, Paapke."

"Mor-de..." Meer kan Paapke er niet uitkrijgen. Maar als de lummel van 'n Dopper nu niet zo groot en sterk was, hij had hem al lang bij zijn nek geschard.

De melkers kijken gespannen toe, en heimelijk hebben ze veel leute in het geval.

Paapke is van zijn «alteratie» gekomen.

"Zeg, Dopper, durf-de pouleren tegen mijn Witpenneken, morgen-acht-dagen op Dourdan, durf-de?"

"Zo hoog als ge wilt, Paapke?"

"Tot honderd?"

"Ja!"

"Hed-de 't gehoord, mannen!" kraait Paapke.

"Ge hangt er aan, Dopper! Dat g'er aanhangt, gij met uw kromme graat, mor-de-djus!"

En Paapke rukt zijn Witpen uit de handen van de Dopper en geeft ze aan de inkorvers.

Zolang de Dopper daar is, wordt er over de ruzie geen wordeken gerept, maar als hij buiten is, beginnen de tongen te roeren.

"Niet lossen, zulle, Paapke! Ge hebt hem zeker liggen."

"Die rosse van de Dopper, ba!... dat is geen duif. Hoe dikwijls heeft die al prijs gevlogen? Geen vijf keren. Met poepekeswind, ja, dan is ze er bij, dan hebben alle krabbers prijs."

"Niet bang zijn, Paapke, ge zijt vooruit gewonnen!"

Zo jagen ze 't boerken op.

"Wat!" raast hij. "Ik bang zijn! Mor-de-djus... de Dopper mag komen! Mijn Witpenneken is meer waard dan al zijn duiven bijeen. Mijn lelijkste smierel durf ik tegen zijn Rosse te zetten. Daksch...ters heeft hij, anders niets!"

"Ja, maar... Paapke," zegt de Kromme, 'n vervelende zageman, "al is uw Witpenneken nog zo'n felle, 't zou ook wel eens kunnen missen en dan..."

Dat is olie op 't vuur.

"Missen, zeg-de! Wel, kromme, als ik verliers geef ik 'nen ronde aan 't hele café!"

"Bravo, Paapke, bravo! Dat is gesproken, zie!"

Zo roept de cafébaas en heimelijk wenst hij dat Paapke zijn duif er rats achter door gaat vliegen.

"Zaken zijn zaken, peinst Baveleer."

De volgende dag wint het Witpenneken de eerste prijs op Saint-Quentin, zes minuten vooruit.

"Dat is die met heur kromme graat!" triomfeert Paapke als hij met zijn constateur in 't lokaal komt.

De Dopper staat er vlak bij, maar hij gebaart niets te horen.

In de namiddag zet Paapke zijn hok open. Met 'n dwaze roefel smijten de duiven zich in de lucht. 't Witpenneken vliegt kop en de hele bende zoekt er achter in bliksemzotte vaart. Ze draaien rond de canada's bij de beek, komen in een wijden boog aandrijven en vallen kletsend op Paapkes dak. Even rusten ze en... hoepla! daar zijn ze weer de gaten uit.

Paapke spoedt zich naar beneden en gaat zich op zijn gemak leggen ergens op zijn bleiksen. Dat is Paapke zijn leven! Daar zo zalig lui op zijn drieske te liggen en naar zijn duiven te kijken. Een vlugge rakker komt door de haag gekropen. 't Is Rikske van daarnaast. 'n Bengel die veel van duiven houdt en die reeds lang bij Paapke te zagen loopt om er een koppeltje te krijgen.

"Hed-de ze weer eens losgelaten," zegt hij, terwijl hij naast Paapke in 't gras komt liggen.

"Ha, de Rik! Ja, vent, ze zijn weer aan het toeren, zulle!"

"Ge had weer de eerste vandaag, ei, Paapke!"

“Hed-de'r al van gehoord, ja!... zes minuten vooruit. Dat zijn me, mor-de-djus, nogal lappen, ei! De Dopper... och kom, daar moeten snotters lijk gij niets van weten.”

“Wat is 't met de Dopper, zeg?”

Paapke stopt zijn pijp en zegt niets.

“Ruzie gehad, Paapke?”

“Hm! 't Is te zeggen... Die Dopper durft beweren dat mijn Witpenneken geen sik toebak waard is, dat het een kromme graat heeft. Zondag vliegen ze tegen mekaar op, mijn Witpenneken en zijne Rosse. 'k Zal hem, mor-de-djus, eens wassen!”

“Ba! Die Dopper is 'ne stoffer!” smaalt Riksken.

Een poosje zwijgen ze en ze kijken naar de duiven die op het dak zitten te spelen.

“Zie mijn Witpenneken eens!” juicht Paapke. Zou-de nu kunnen geloven dat het vandaag tweehonderd kilometer in zijn veren heeft!”

“Is 't tam, Paapke?”

“Tam! Daar hed-de geen gedacht van... Kijken, zulle!”

Paapke draait zijn mond tot een toetje en schuifelt, heel zachtjes. 't Witpenneken wipt omhoog en valt lijk 'n steen in Paapkes handen.

“Wat zeg-de daar van?”

Riksken kan geen woorden vinden om zijn bewondering lucht te geven.

“Mor-de-djus!” zegt hij. “Mag ik het eens vast houden, Paapke?”

Riksken krijgt de duif in zijn handen. Lijk echte kenners dat doen, neemt hij de kop van 't beestje tussen zijn vingers en kijkt het in de ogen.

“'n Vinnig ding, Paapke.”

Dan betast Riksken het borstbeen.

“Ja... en durft de Dopper zeggen dat die graat krom is? Die kent niks van duiven.”

“Wat zou hij! Zondag gaan we 'nen beet lachen. 'k Wet er om dat hij in geen drie weken zijn teut nog durft opentrekken, de Dopper!”

“Zeg, Paapke... als ge 't wint, ei... en Rikske peutert verlegen aan zijn neus, krijg ik dan een koppel smierels?”

“Hm! Dat kan wel, we zulle zien.”

En voor de zoveelste keer met 'n halve belofte gepaaid, huppelt het manneke weg.

“'k Kom helpen pakken, zulle!” roept hij nog terwijl hij zich door de haag wroet.

't Witpenneke krijgt die week extraporties witzaad en gestampte boontjes. En voor hij het des vrijdags wegdraagt, moffelt Paapke nog een «vitesse-pilleken» in de bek. Nu mag de Dopper komen.

's Zaterdag is 't weer geweldig druk bij de Baveleer. Paapkes Witpen en de Dopper zijn Rosse, d'r wordt haast over niets anders gesproken. De mannen beginnen zelfs ondereen te wedden. Paapke heeft verreweg de meeste supporters.

Baveleer vaart er best mee. 'n Fijne, die Baveleer! Nu eens staat hij bij Paapke, dan weer is hij tegen de Dopper doende. En hij weet ze allebei zo ver te krijgen, dat ze beginnen te trakteren, tegen mekaar op.

Laat in de avond trekken de melkers naar huis, hun buik vol bier en hun kop vol duivengedachten.

's Anderendaags, bij de eerste klaarte, zit Paapke met zijn kop door de pannen. 't Gaat een schone dag worden. Over de beemden hangt een fijne mist, waardoor de eerste zonnestrallen spiezen.

Paapke steekt zijn natte vinger in de lucht. Ha! Geen «poepekenswind», maar recht onder de vleugel. Juist wat zijn Witpenneken hebben moet.

Hij stuurt Riksken naar 't lokaal om zijn constateur. Die zet Paapke in 't hok, vlak onder de schuif. En daar juist boven, op 'n planken liggen de doosjes waarin 't gommeltje moet gestoken worden. Nu mogen ze komen.

Paapke zit vol zenuwen. Hij loopt trap-op, trap-af, gaat af en toe de straat op, beemt twintigmaal zijn tuintje rond en staat almaardoor naar de lucht te kijken om te zien of de goede wind standhoudt. En om de vijf minuten gaat hij luisteren of zijn constateur niet stilgevallen is.

Rond elf ure worden de eerste duiven verwacht. Paapke zit op zijn hok en loert door 't blauwe ruitje van de kijker. Ergens langs de haag staat Riksken te kijken.

“Daar is er ene!” roept de bengel.

“ Waar... waar?”

“Niks, Paapke... 't Was een spreek!”

Riksken is ook al zo zenuwachtig dat hij wel een mug voor een duif gaat nemen.

Plots ziet Paapke ginger heel ver aan de horizon een zwart stippeltje. 't Groeit zienderogen... 't is een duif. God! Zijn Witpenneken!

't Komt recht naar de vanger en roef... 't zit binnen. Paapke weet niet waar hij 't heeft. Met bevende vingers peutert hij 't gommeltje van de duivenpoot. Waar zijn de doosjes nu weer?... Mor-de-djus!... Ha! Daar heeft hij ze...

“Paapke... Paapke! Uw Blauwe!” schreeuwt Riksken.

God-in-de-hoge-hemel! Paapke staat er bij te zweten. Vlug de constateur afgetrokken. Alle duivels! Die Blauwe blijft weer zitten! Gauw een lokduif buiten gestoken... daar komt ze! Vlug

geconstateerd...

“D'eerste serie!” juicht Paapke.

Hij heeft nog een koppel overduiven meegegeven, maar daar kijkt Paapke niet naar om.

Riksken staat hem beneden af te wachten.

“Ge zit weer ver vooruit, zulle, 'k heb nergens een duif zien vallen. Zeg, Paapke... krijg ik nu die smierels?”

“Ja... als ik terug ben, moogt ge ze komen halen”, geeft Paapke toe.

't Kan er immers af vandaag! Eerstens, die poule van honderd, dan al de eerste serie van twee, de Scherreweg, de Royales, de reguleur en het schouwgarntuur, 't is alles voor Paapke. Waarachtig dat Witpenneken gaat hem nog rijk maken.

Een half uur later is hij met zijn constateur op weg naar 't lokaal. Daar staan ze reeds naar hem uit te kijken .

“Op hoeveel zit ge?”

“Veertien!”

“Proficiat! De Dopper had zijn Rosse op twintig nog niet thuis. Dat heb ge hem ferm gelapt, zulle!”

Daar is de Dopper.

“Wel?”

“Drie-en-twintig, de djie! Die verwenste kater van Saskes zat weer in de goot. 'k Schiet hem overhoop als hij nog eens onder mijn ogen komt. Mijn duif heeft haast een kwartier buitengezete.

Paapke moet er heimelijk om lachen. Ja, dan heeft het altijd iemand gedaan.

“Hierzie, haal 't er maar eens uit,” zegt hij terwijl hij zijn constateur afgeeft.

Warken, de lichter, kijkt eerst eens op de cadans.

“Hm! Dat's rap, zulle! Op veertien uw eerste en twintig

seconden later uw tweede.”

Dan trekt Warcken het kasken open, schudt er een doosje uit en wil het nummer noteren.

“He!... Paapke, wat hebt ge nu gedaan? Het doosje is ledig, kijk maar...”

‘t Lijkt Paapke of hij een voorhamer op zijn kop krijgt.

“Wat!... Hoe?”

“Ja... d'r zit niks in.”

Zijn met dat toeren! De mannen staan met gerekten hals toe te kijken.

Paapken is helemaal van zijn stuk.

“Maar... ei...”

Dan denkt hij opeens aan dat hij al een hele tijd op iets gekauwd heeft.

“Mor-de-djus!”

Hij spuwt in zijn hand.

“Daar is 't, zie!”

De omstaanders lachen. Paapken maakt zich dik.

“Ja, maar... 'k heb hem toch gepakt. Vraag het maar aan Riksken van de Lange, die was er bij.”

“Dat kan iedereen zeggen, “ nijdigt de Dopper.

“Watte!... 'k Zal u mor-de-djus...”

‘t Is menens met Paapken.

“Hoor, eens, Paapke, “ komt Baveleer er tussen, “ 't is niet dat wij u voor een leugenaar houden, maar reglement is reglement, ei! 't Gommetje moet in 't doosje zitten.”

Een paar mannes sleuren den Dopper mee en brengen hem aan 't verstand dat hij nu zwijgen moet.

“ 'k Heb het u nog gezegd, Paapke!” zanikt de Kromme.

“Zwijg... scheve zageman!”

“Weet ge 't nog, Paapke... 'nen ronde voor 't hele café, niet

waar?” roept een plager ergens uit een hoek.

“Denkt ge soms dat het er niet meer af kan?” briest het nijdig boerke. “Dikke geef z'allemaal 'n bock. Ik ben een man van mijn woord.”

‘t Is er nu doodstil in 't lokaaltje. Alle ogen zijn op Paapke gericht. Die weet niet hoe hij zich houden moet. Hij pakt de eerste de beste pint van de toog en giet de inhoud rats door zijn keel.

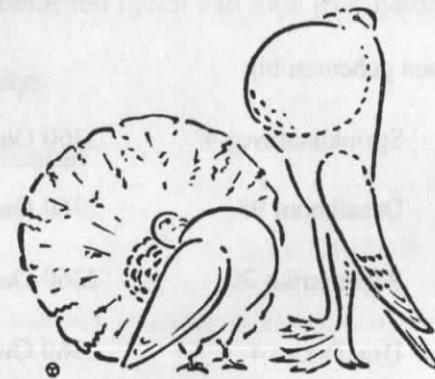
“Mor-de-djus!”

En dan zwikt hij de deur uit. Riksken die buiten staat te wachten, krijgt een trap onder zijn broek zo gauw hij zijn mond opentrekt om naar zijn smierels te vragen.

“Pak u weg, snotter! Uw schuld is 't! Met al uw roepen brengt ge 'nen mens zo van streek, dat hij stommiteiten begaat, ei!”

Onderweg doet Paapke al de «kapellekens» aan. Hij scheldt op de Dopper, op de Baveleer en op al de mannen van zijn maatschappij, foetert hemel en aarde overhoop en drinkt zich een formidabel stuk in zijn kraag.

“Mor-de-djus!”

Onze Publicaties

"Corsendonca" publiceert sinds haar oprichting in 1980 reeds 11 boeken. Om allen die nog niet alle publicaties in hun bezit hebben de kans te geven deze vooralsnog aan te kopen, geven we nogmaals een overzicht van de nog beschikbare boeken.

* Moet ge horen!	1986 bijna uitgeput
* 100 jaar Sint-Antoniusparochie	1988 in voorraad
* Een goeden dag uit Oud-Turnhout	1989 bijna uitgeput
* Oud-Turnhout in de jaren tachtig	1991 in voorraad
* Oud-Turnhout en zijn verleden 3	1993 bijna uitgeput
* Honderd jaar landelijk leven	1995 in voorraad
* De Gilden van Sint-Antonius en van Sint-Sebastiaan	1995 in voorraad

Bestellingen kunnen gebeuren bij:

Hugo Miguet (014/45.10.88)	Sprinkhaanweg 4	2360 Oud-Turnhout
Jan Sels (014/45.18.12)	Draaiboom 98	2360 Oud-Turnhout
Wim van Hout (014/41.65.72)	Polderstraat 30	2360 Oud-Turnhout
Roger van Mierlo (014/45.06.24)	Draaiboom 4	2360 Oud-Turnhout

Inhoud

Voorwoord	Blz. 1
Cursus genealogie voor beginners	Blz. 2
Fotozoektocht	Blz. 3
De gemeenteraad 100 jaar geleden	Blz. 4
Ook Schuurhoven kende zijn Spaanse furie	Blz. 5
Schitterende Gildefeesten te Oud-Turnhout	Blz. 11
Oud-Turnhout ten tijden van mijn jeugdjaren deel II	Blz. 21
't Gommeltje	Blz. 37
Onze Publicaties	Blz. 46

CORSENDONCA

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 100 fr.

Redactie en lay-out : Roger Van Mierlo

Draaiboom 4

2360 Oud-Turnhout tel.45.06.24

Elk artikel of verhaal handelend over ons dorp, zowel van vroeger als nu en dat geschikt is voor ons tijdschrift, is steeds welkom op boven vermeld redactieadres.

Lidmaatschap

Het lidgeld bedraagt 250 fr per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **001-1085134-71 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Museum

Het heemmuseum van Corsendonca is geopend op de eerste zondag van de maand en dit van april tot en met oktober telkens van 14 tot 17 uur. Het museum is gevestigd in het gemeentehuis van Oud-Turnhout. De toegang is gratis.

Fotoarchief

De heemkundekring Corsendonca is reeds geruime tijd bezig met het aanleggen van een fotoarchief. Om dit archief aan te vullen zijn we steeds op zoek naar nieuw materiaal. Alle fotomateriaal met betrekking tot onze gemeente is steeds welkom (kerkelijk, cultureel, vereniging enz.) U ontvangt steeds, nadat Corsendonca een dubrikaat heeft laten maken, uw foto's in ongeschonden staat terug. Geef ons een seintje, of contacteer:

Jan Sels

Draaiboom 98

Oud-Turnhout tel. 45.18.12

ASLK - SPAREN

REEDS JAREN HET MEEST ERVAREN

UW BANK EN VERZEKERINGSTEAM

Agentschap Arendonk

De Valken 8

2370 Arendonk

Tel. 014/67.76.96

Agentschap Oud-Turnhout

Steenweg op Turnhout 7

2360 Oud-Turnhout

Tel. 014/45.01.21